BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIDA MANTIQIY MASALALAR YECHISH ORQALI TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Xilvatova Go‘zal Sultonovna

GulDPI, Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang‘ich ta’lim)

1-kurs magistranti

Annotatsiya: ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida mantiqiy masalalar yechish orqali tafakkurni rivojlantirishning nazariy asoslari yoritilgan. Unda o‘quvchilarning mantiqiy fikrlash, tahlil qilish, solishtirish, umumlashtirish va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini shakllantirishda mantiqiy masalalarning ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, boshlang‘ich ta’lim jarayonida mantiqiy masalalardan samarali foydalanishning pedagogik va psixologik jihatlari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida mantiqiy masalalar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi hamda matematik tafakkurini rivojlantirishning muhim vositasi ekanligi asoslab berilgan. Maqola natijalari boshlang‘ich ta’lim amaliyotida o‘quvchilarning intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, tafakkur, mantiqiy masala, mantiqiy fikrlash, ijodiy fikrlash, pedagogik yondashuv, matematik tafakkur, o‘quv faoliyati.

Abstract: This article discusses the theoretical foundations of developing thinking in primary school students through solving logical problems. It reveals the importance of logical problems in developing students' logical thinking, analysis, comparison, generalization, and conclusion skills. It also analyzes the pedagogical and psychological aspects of the effective use of logical problems in primary education. The

study substantiates that logical problems are an important tool for developing students' independent thinking, creative approach, and mathematical thinking. The results of the article serve to increase the intellectual potential of students in primary education practice.

Keywords: primary education, thinking, logical problem, logical thinking, creative thinking, pedagogical approach, mathematical thinking, educational activity.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические основы развития мышления у учащихся начальной школы посредством решения логических задач. Раскрывается важность логических задач в развитии у учащихся навыков логического мышления, анализа, сравнения, обобщения и формулирования выводов. Также анализируются педагогические и психологические аспекты эффективного использования логических задач в начальном образовании. Исследование обосновывает, что логические задачи являются важным инструментом развития самостоятельного мышления, творческого подхода и математического мышления учащихся. Результаты статьи способствуют повышению интеллектуального потенциала учащихся в практике начального образования.

Ключевые слова: начальное образование, мышление, логическая задача, логическое мышление, творческое мышление, педагогический подход, математическое мышление, образовательная деятельность.

Yurtboshimiz Sh.Mirziyoyev haqli ravishda ta’kidlaganidek, “Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma’naviy salohiyatga ega bo‘lib, dunyo miqyosida o‘z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo‘sh kelmaydigan insonlar bo‘lib kamol topishi, baxtli bo‘lishi”ga erishishda “...umumiy o‘rta ta’lim, o‘rta maxsus va oliy ta’lim sifatini yaxshilash hamda ularni rivojlantirish chora-tadbirlarini amalga oshirish”ga alohida urg‘u berilgani bejiz emas.

Matematika o‘qitishning oliy maqsadi — bolaning fikrlash qobiliyatini rivojlantirishdir. Matematika — bu shunchaki raqamlar haqidagi fan emas, u fikrlash maktabidir. Mantiqiy masalalarni yechish orqali bola abstrakt fikrlashni va masalalarga to‘g‘ri strategiya bilan yondashishni o‘rganadi"[1]. Ta’lim-tarbiya jarayonida ta’lim oluvchilarning mustaqil fikrlashini shakllantirish hamma zamonlarda ham dolzarb masala bo‘lib kelgan.

"Berilgan ma’lumotlardan tashqariga chiqib, narsalarning mohiyatini anglab yetish — bu hayotdagi eng katta zavqlardan biridir. O‘quvchi mantiqiy masalalar orqali o‘zi kutganidan ham ko‘proq narsani bilishga va tushunishga o‘rganadi"[2].

Boshlang‘ich ta’lim metodikasi bo‘yicha yetakchi olimlardan biri Jumayev B. o‘zinning o‘quv qo‘llanmasida mantiqiy masalalarni **"fikrlash gimnastikasi"** deb ataydi. Uning ta’kidlashicha, *"Matematik tafakkur faqat formula yodlash bilan emas, balki kutilmagan vaziyatli mantiqiy masalalarni yechish orqali shakllanadi"*[3].

Insonning fikrlash qobiliyatining muhim tarkibiy qismlaridan biri bu mantiqiy savodxonlik, ya’ni har qanday intellektual faoliyatda zarur bo‘lgan ma’lum bir minimal mantiqiy ko‘nikma va bilimdir. Mantiq matematikaning ajralmas qismi bo‘lganligi sababli, maktab o‘quvchilari uchun maktab matematika kursida mavjud bo‘lgan

mantiqiy tushunchalar va harakatlarni ajratib koʻrsatsak, ularga tegishli uslubiy ishlov berishni qoʻllasak, ularda mantiqiy koʻnikmalarni shakllantirish mumkin deb taxmin qilish mumkin. Har qanday faoliyatda e'tibor, mantiqiy fikrlash qobiliyati inson uchun zarurdir, chunki ular muammolarni hal qilishga, qiyin vaziyatlardan chiqish yoʻlini topishga yordam beradi. Matematika ijodkorlik sifatida alohida holatlarda qoʻllanilishi kerak boʻlgan umumiy qoidalarni ishlab chiqishni oʻz oldiga maqsad qilib qoʻygan. Bu qoidalarni yaratgan kishi yaratadi. Tayyor matematik qoidalarni qoʻllagan har bir kishi bilimning boshqa sohalarida yangi qiymatlarni yaratishi mumkin. Matematika alohida qobiliyatlarni talab qiladi, degan fikr bor.

Oʻzbekistonda boshlangʻich sinf matematika darsliklarining asosiy mualliflaridan biri Nasiba Abdurahmonova "Mantiqiy masalalarni darsning uzviy qismi" - deb hisoblaydi[4].

V.V.Drozina, V.L.Dilman "Nostandart muammolarni hal qilish uchun ijodkorlik mexanizmi" kitobida nostandart vazifaning quyidagi ta'rifini beradi - "bu reproduktiv usullar bilan aniqlab boʻlmaydigan oʻziga xos, ijodiy printsipni oʻz ichiga olgan vazifadir. hal qilish va talabalardan oʻz echimlarini izlashni talab qiladi"[5].

Mantiqiy topshiriqlar-bu oʻquvchini mantiqiy fiklashini oʻstirishga qaratilgan jumboqlardir. Bu topshiriqlarni bajarish davomida oʻquvchida tezkorlik, miya faoliyatining rivojlanishi, hozirjavoblik, mushkul vaziyatlardan tez chiqib ketish uchun zamin yaraladi.

Xulosa qilib aytadigan boʻlsak, biz bolalarga matematika fanidan ilk saboqni boshlangʻich sinfdanoq berar ekanmiz, bu bilan birga matematik masalalar bilan ishlash koʻnikmasini ham shakllantirib boramiz. Oʻquvchilar matematik fikrlash qobiliyatini shakllantirish bilan birga ularda toʻgʻri, aniq, qisqa matematik nutqni oʻstirish masalasi ham uzviy ravishda bogʻlangandir. Matematika oʻqitishning asosiy vazifalardan biri oʻquvchilarga hisoblash, oʻlchash va grafik koʻnikmalarning ma'lum aniq sistemasini hosil qilishdan iborat. Bu vazifani yetarlicha baholamaslik amalda oʻquvchilar bilimlari sifatining pasayishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jorj Polya "Matematik kashfiyot: Masalalarni yechishni oʻrganish, oʻrgatish va metodikasi" (*"Mathematical Discovery: On Understanding, Learning, and Teaching Problem Solving"*) nomli asar.

2. Jerom Bruner "The Process of Education" Harvard University Press. 97b.

3. Jumayev B. "Boshlangʻich sinflarda matematika oʻqitish metodikasi" oʻquv qoʻllanma "Oʻqituvchi" nashriyoti, Toshkent. 2003.

4.Nasiba Abdurahmonova *"Matematika oʻqitish metodikasi"* darsligi va boshlangʻich sinf matematika darsliklariga yozilgan metodik qoʻllanmalar. "Oʻqituvchi" nashriyoti (Toshkent). *2011, 130-bet".*

5. V.V. Drozina va V.L. Dilman's "Nostandart muammolarni hal qilish uchun ijodkorlik mexanizmi" kitobi. "Binom. Laboratoriya znaniy" 2-nashr. 256b.